

metron oft het Epipetron van Plinius soude moghen wesen. Sommighe met Cragus houden het Edel kuberwort oft de Hepatica door het oeracht Epimedium. Ander noemt nochtans den Strickenden Sonchus Epimedium Tragi: ander nemen een medefoort van Seseil. Aethiopicum oft van Libanotis: door het oeracht Epimedium Columna houdt het Lepn. Maer cruyt daer boort.

Medium oft Mindium is oock een noch onbekent gewas. Van de crachten van Epimedium. De wortel van dit Epimedium is wat droogende ende samentreckende van smaerck: maer de bladeren sijn seer bitter: ende bijcants van smaerck de Chamelæa gelijck als Lobel betuygt.

Dioscorides schijft daer aldus van: De bladeren van Epimedium sepeet hij gestooten ende met Olie gemengt / papwys oft plaesterwijs op de hoesten gheleydt: maechen datse niet te groot en worden: maer in enen doene blyuen. De wortel beslett de hontwen ontfaugen. De bladeren gestooten ende daer van by dachmen swaer: by dagen lanck met wijn te drincken gegeuen: nae dat de vrouwen hun maerfontden gehadt hebben: beslitten oock ontfaugen van de byrcht. Plinius schijft oock dat Epimedium soo diermakende en bercoelende van crachten is: dat de vrouwen haer van gebuyck daer van behoorden te wachten. Galenus seft beneffens het dooz verhaele: datmen geen merckelike eygenheit in en is: Dan datmen geloof dattet met reuch nat inghenomen / ontuyck daer maecht.

HET XXIII. CAPITTEL. Van Sanferick.

Gedaente. Sanferick cruyt langs der eerden met sijn dunne ruyfachtige lancshens bewassen met langachtige gebederde en als van vielen sijnen vergaderde bladeren: de bladeren van Agrimonie bij nae gelijck: maer de streepbaer noch gelijcker doch clepender oock seer gespleten ende rontsomme saegwijs ghekerf: die op de reus oft opperste sijde heel grasgroen sijn / maer op de abererijste sijde ter eerdenwaerts aschberwich oft silberachtich witt. De bloemen sijn geel: op dunne steelkens dootcomende: de bloemen van Wyfvinger cruyt seer gelijck. De wortel is veelachtich.

Sanferick.

Plactse. Dit cruyt wort veel gebonden op grassachtige ongebouwde vochtige plaetsen: ende by de grachten: ende loopende oft stilstaende waterkens.

Tijt. Het bloeyt in Maerclimaent ende Doymaent. Naem. In Babant heet dit cruyt Ganserick: in Dooch Duytschland Gensich: en Gensrich: in Byzantische Argemone. Ten Latynschen naem is nu Argentaria: oft Potentilla: somtijts oock Agrimonia siluestris, oft Tanacetum siluestre: dat is Wilde Agrimonie / oft Wilde Gienbaer.

Aert. Ganserick is matelijken eoudt van aert: maer drooch bynae tot in den derden graed: met eenighe samentreckende cracht.

Cracht ende Werckinge. Ganserick slepht het bloet: van waeren datter bloeden mach: sloep de maerfontden: is goet den genen die bloetspouten: ende t'rootmelsoen hebbe. Het is oock seer crachtich tegen alle ander onmatige buyckloopen: hoe en in welker voegen dat gebuyck zij.

Het poeder van dit drooge cruyt oft afgeweyden vel: en op de opene sijt van de Perden: Wiscen: Esels: ende ander beesten gestroopt: geneest die: Jnder seluer voegen is set oock goet in de bloedende wonden gebaen.

Water daer Ganserick in gesoden is: maect de waggelende tanden vast: ende is goet tegen de sweeringen van den mont: ende des tantsbleefschs.

BIJVOEGSEL.

De groote deuchden ende crachten van dit cruyt sijn oock saecke datter soe bekent en veel geacht is geweest: hoe wel datter ober al aen de wegen sels inde drooge maer: meest inde vochte gronden wast. Het is dat Ceribeben cruyt en de Agrimonie van aensene met seer ongelijck: en wort somtijts vande houwkens door de oprechte Agrimonia gebuyct. Het heet Ganserick, Ganserich, Gensich, Gensling, oft Gensinck, ende Silvercrayt in Duytsch: in Fransoys Beeg d'oye, Tanche sauwage: in Engelsch VVilt Tanke, Silverweede: in Latijn oock wel Antenna, maer meest Potentilla oft Argentina. Van de Argentina van de Spaegnaerts is de welerichende smater: van ons elders bescheyden: en de Advers tonge wort van sommighe oock Argentina geheten.

Argentina maior, is de Vmaria oft Koppette. Noch van de crachten van Ganserick. Dit cruyt heet d'otertilla: nae de wtenende crachten die het heest om den stien te bycken: ende de inwendige wonden en zeecheden te genesen.

Else cruyt met Water ende Sant gesoden: ende gedroncken: doet dat gecomen bloet scheyden: ende is goet gedroncken van de gene die van hooge geballen sijn.

Ganserick in Wijn oft Water gesoden ende gedroncken: is seer goet tegen de overbloedige vrouwelijcke cranchheyt: ende sondeelingen tegen den witten bloet.

Else Water daer Ganserick in gesoden is: supbert en geneest de raode loopende oogen: ende verargerde wonden: als mensche daer mede wasscht.

De niet te rameden gaen en can: en alijt lust daer toe heest: (dese cranchheyt wort tenaasos genaemt) die sal dit cruyt in Wijn sieden: ende dien indincken: oft water daer van met een clystere ingieten.

Het is sommers betet: ter wijlen dattet noch besich en groot is: dan swinters alstet doer is. Daerom salmen sap verwaeren: oft daer wasser of distilleren.

Dit sap oft water inde wonden gebaen: geneest die. Ganserick dient om alle de wonden ende zeeven vande schamelijcke leden te genesen.

Men sepeet dat dit cruyt gedaen in een becken half vol coude waters: met een deksel oberdeet: van sels distilleer: en dat de dampen oprysen in t holle dan t deksel: En sulck gedistilleert water is seer goet om te verdriven de spouten: vleschen en oock de bymberyt des huyts diemen vande Sonne geeregen heest.

Ganserick in Wijn oft Water gesoden en gedroncken: geneest de colijcke ende pijn van de darmen: ende oock vanden rugge: ende datmen sijn noemt.

Het is seer goet om te cleontert melck inde hoesten te doen scheyden: als t gedroncken wort.

Sommighe legge dit cruyt alken onder de bloote planté van heur voeten: om alderhande buyckloop en bloet te selpen: In de hant gehouden doet het selue: en matigt de hitte der coysen.

Ander gebuycken Ganserick in sijn ende in d'arck: ende oock van buyten: om de gescheurtheit te genesen.

HET XXIV. CAPITTEL. Van Penninckcruyt.

Gedaente. Penninckcruyt is oock een cruytende ghelwas: wt sijn wortel veel dunne lancwoyplighe steelkens wtspendende: daer aen: ober beyde sijden wassen groene bladeren: bynae heel ront: soo breedt als enen vinger: wt den oorspronck oft aen't wrcomen bande welcke comen de Bloemkens: op coyte steelkens booyt: geel van berwen: de Boterbloemen ghelijck. De wortel is dun.

Plactse.

Plactse. Dit cruyt wast neffens de grachten: ruylen: en ander loopende wateren: by de beemden en bocht te wepen: somtijts oock in reere waterachtige woestenen.

Tijt. Aegint te bloeyen in May: en bloeyt booyt alle den Sommer deur.

Naemen. In onse taal is dit gewas Penninckcruyt: geheeten: in Latijn Nummularia: en dat om de bladers: die ront sijn gelijck enen penninck: in't Dooch Duytsch Egeltkrant: en Ofamingkraut. Het heet oock Serpentaria: om dat de Serpente oft Slangen hun selben met dit cruyt genesen: soo men sepeet. Ander noemen't Centum-morbia, dat is Goet teghen hondertberhande stecten.

Aert. Penninckcruyt is droog van aert: als sijnen samentreckenden smaerck wt wijst: van het is met eenen oock een wemichken hercoelende.

Cracht ende Werckinge. Van dit cruyt schijben de Medicijns deses tijts: ende insonderheyt Leonardi Fuchs: dat de bladeren daer van: ende oock de bloemen: gestooten ende op de wonden ende zeecheden geleydt: de selue genesen. De selue in Wijn gedroncken: selpen ende genesen het rootmelsoen: ende alle wuechheden en onmatige bloeden des buyck.

De selue bloemen ende bladeren sijn oock goet den genen die bloet spouten oft byacken: ende oock den vrouwen die met enigen bloet gequelt sijn: sijn genesen oock de wonden van het ingewant: ende de quetsuren oft zeechheden der longeren.

Den Wijn daer dese bladeren in gesoden sijn: is goet tegen alle zeeven: als die daer mede gewasschen ende ghesuybert worden.

Doen is gesepet: dat dit cruyt Centum-morbia heet: om dattet goet is om hondertberhande stecten: ende gebreken te genesen: ende Serpentaria, om dat de slangen heur selben daer mede genesen: als sij gequelt sijn: soomen sepeet.

BIJVOEGSEL.

VV noemen dit cruyt Penninckcruyt: (in Engelsch Herbe two pence) nae de bladeren: de welcke gemepelijck twee sijnen dootcomen: tegen malcanderen oberstaende: met deel tusschen ledicheden: van berwe ende wassen enichsins de Masghepalme oft Seelen Supelheyl gelijck: wien dat

oock met sijn bloemich genoeschsam gelijck: van de gesterende bloemen van den Seelen Guechheyl worden metter tijt lancachtich: en van ander een wemich geschiedt. Saet en is oock malcanderen niet seer ongelijck. Het groeyt liever in de coude ende Noordersehe landen: dan in de heste. Sommighe noemen't Egeltcruyt: in Dooch Duytsch Klein Naterkraut: in Latijn Centum-morbia, Erethodanum ende Erethodanum oft beter Erethodanon Theophrasti (dan het oeracht Erethodanum is de Meercrappe) ende Lunaria minor: in Italiaensche Dineraria: oft Nummularia, in Fransoys Herbe monnoyere. Aengaende den naem Penninckcruyt, die wort het Bolbonac: van sommighe oock mede geleyt: dat anders Penninckbloeme heet.

Noch van de crachten van Penninckcruyt. Dit cruyt is seer goet tegen de sweeren en seeren vanden mont: in Septen melck gesoden: ende wort om sijn wtenende droogende cracht: en samentreckinge gebuyct in meest alle de goetwateren: en is nut om alle de gebreken van de keele te genesen: in water: oft wijn gesoden: en met honich gemengt: en dan sijn goet tegen den hoest: en tegen den kichhoest vande ionge kinderen.

Het heele gewas sijn gesoden: sijn tot poeder gebreyt: ende ingegeuen: maer sonderlinghen gebylilleert water: dan dien: is wtermaen goet tegen de gescheurtheit: met ghesaet water ingegeuen: sijnde: ende van can: het alle vrouwelijcke bloeden selpen ende selpen.

HET XXV. CAPITTEL. Van Water Lisch.

Gedaente. Water Lisch geest van sijn wortel veel bladeren wt: die smaler sijn en langer: dan de bladeren van Geel Lisch: ende tusschen dien ront enen middelsteel booyt: by voeten lanc: oft hooger: effen: ende gelatt: sonder eenighe leden oft croopen: oft t'oy van den welken veel Bloemkens sijn: ten: elck op besondere langachtighe steelkens rustende: die sepeelich van berwen: oft wittachtich: in't midden clepne sassaenberwiche draepkens hebende: daer nae volgen ronde peersehe knopkens als clepne pillekens: oft hollekens: doch met wtschekende hoynkens gecant: ende daer in schuyt het Saer: dat clep is. De wortel is dick: witt: knoopachtich: met veel aemhangende salsingen bewassen.

Water Lisch.

Plactse.